

LEARNING MANAGEMENT AND LEARNING ACHIEVEMENT OF ECONOMIC GEOGRAPHY COURSE FOR UNDERGRADUATE STUDENTS IN GEOGRAPHY AND GEOINFORMATICS PROGRAMME DURING COVID-19 PANDEMIC SITUATION*

Manuscript Submission Data: 2023, January 27

Pakorn Meksangsouy**

Article Editing Date: 2023, February 6

Article Accepted Date: 2023, March 3

ABSTRACT

This research has two objectives; to survey students' needs for learning environment management during the covid-19 pandemic situation; and to assess the learning achievement in an Economic Geography course during the covid-19 pandemic condition. Two sets of questionnaires were the primary instruments used in this study. The first set was a survey of learning management for undergraduate students in semester 2/2020 from the Department of Geography, Faculty of Social Sciences, Srinakharinwirot University. The number of respondents was 187, which accounted for 85.78 of the total students. The second set was the assessment of learning achievement of 30 undergraduate students who registered in the Economic Geography course. The results were discussed into two parts. First, the understanding of students' needs in order to manage learning environments efficiently. Smartphones were rated high according to students in terms of online study equipment. Hybrid classroom was favored as a study medium for students. In addition, students' adaptation towards the normal study pattern, for example, switching between offline and online methods in accordance with social distancing schemes as well as hybrid classroom environments, were taken into account. Second, this research indicated the Economic Geography course's overall students' attitudes ($\bar{x}=4.08$, $SD=0.88$), achievement motivation ($\bar{x}=4.22$, $SD=0.71$), and study preference for online study ($\bar{x}=3.95$, $SD=0.91$) were all at high levels.

Keywords: Learning management, Learning Achievement, Economic geography, Online teaching.

** Faculty of Social Sciences, Srinakharinwirot University

Corresponding author. e-Mail: pakornm@g.swu.ac.th

การจัดการการเรียนรู้และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาภูมิศาสตร์เศรษฐกิจของนิสิต ปริญญาตรีหลักสูตรภูมิศาสตร์และภูมิสารสนเทศระหว่างสถานการณ์การระบาดของ โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019*

วันที่ได้รับต้นฉบับบทความ: 27 มกราคม 2566

ปกรณ์ เมฆแสงสวย**

วันที่แก้ไขปรับปรุงบทความ: 6 กุมภาพันธ์ 2566

วันที่ตอบรับตีพิมพ์บทความ: 3 มีนาคม 2566

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อตรวจสอบความต้องการในการจัดการเรียนรู้ของนิสิตระดับปริญญาตรี หลักสูตรภูมิศาสตร์และภูมิสารสนเทศ และ 2) เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาภูมิศาสตร์เศรษฐกิจ ในช่วงระหว่างสถานการณ์การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 โดยมีวิธีการศึกษา คือ แบบสอบถาม แนวทางการจัดการเรียนการสอนนิสิตภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ภาควิชาที่ 2 ปีการศึกษา 2563 จำนวน 187 คน คิดเป็นร้อยละ 85.78 ของนิสิตทั้งหมด และแบบประเมินผล สัมฤทธิ์การเรียนรู้ออนไลน์ รายวิชา ภูมิศาสตร์เศรษฐกิจ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Likert's scale) จำนวน 5 ระดับ จากนิสิตที่ลงทะเบียนในรายวิชา จำนวน 30 คน ผลการศึกษาที่สำคัญอภิปรายได้ 2 ประเด็น ประเด็นแรก การเข้าใจความต้องการของนิสิตเพื่อจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ได้แก่ ระดับการเข้าถึงอุปกรณ์เพื่อการเรียนออนไลน์ของนิสิตในระดับมากที่สุด คือ โทรศัพท์ Smartphones ความ ต้องการส่วนมากของนิสิตในการจัดห้องเรียนแบบ Hybrid และความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับการจัด ห้องเรียนทั้งแบบสลับกันเข้ามาเรียนในห้องเรียนตามหลักการเว้นระยะห่าง ประเด็นที่สอง ผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียนรายวิชาภูมิศาสตร์เศรษฐกิจ พบว่า นิสิตมีเจตคติต่อการเรียนอยู่ในระดับสูง ($\bar{X}=4.08$, $SD=0.88$) มี แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์อยู่ในระดับสูง ($\bar{X}=4.22$, $SD=0.71$) และพฤติกรรมการเรียนออนไลน์ของนิสิตในอยู่ใน ระดับสูง ($\bar{X}=3.95$, $SD=0.91$)

คำสำคัญ: การจัดการการเรียนรู้, ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน, ภูมิศาสตร์เศรษฐกิจ, การสอนออนไลน์

* งานวิจัยนี้ได้รับการสนับสนุนจากทุนวิจัยเงินรายได้คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ปีงบประมาณ 2564

** คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Corresponding author. e-Mail: pakornm@g.swu.ac.th

บทนำ

สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ที่เข้ามาในประเทศไทยตั้งแต่ช่วงไตรมาสแรกของ พ.ศ. 2563 ทำให้วิถีการดำเนินชีวิตของประชากรในประเทศต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบการดำเนินชีวิตกันเป็นอย่างมากจนทำให้หลากหลายกิจกรรมในประเทศต้องปรับตัวเข้าสู่วิถีปกติใหม่ (new normal) กันมากขึ้น ในส่วนของภาคการศึกษานั้นการแพร่ระบาดของ COVID-19 ทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนการจัดการเรียนการสอนแบบวิถีใหม่มากขึ้นในทุกระดับชั้นตั้งแต่การศึกษาขั้นพื้นฐานจนถึงระดับอุดมศึกษา สำหรับการจัดการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษาในช่วงเวลาดังกล่าวมีการปรับการเรียนการสอนกันหลายรูปแบบที่มีความแปลกใหม่มากขึ้น โดยหลัก ๆ คือ การจัดการเรียนการสอนในระบบออนไลน์และการวัดผลสัมฤทธิ์ที่แตกต่างกันไป (วีรพล แก้วพันธ์อำ, จิระวรรณ ยืนยง และพรชัย พันธุ์วิเศษ, 2564; กาญจนา บุญภักดี, 2563; วิทยา วาโย, อภริตี เจริญกุล, ฉัตรสุตา กานกายนต์ และจรรยา คนใหญ่, 2563; อชิระ อดุลมาน และพิมพ์ตะวัน จันทัน, 2563) โดยอาจจำแนกตามลักษณะธรรมชาติของวิชามีความแตกต่างกัน เช่น รายวิชาที่เน้นภาคทฤษฎี (ปิยะ ไล่หลักพาล, 2563, หน้า 483-492; ภาสกร เรืองรอง และกิงกมล ศิริประเสริฐ, 2563) และรายวิชาที่ผสมผสานระหว่างภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ (สิริพร อินทสนธิ์, 2563; ธราดล เสาร์ชัย, 2563, หน้า 107-115)

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เป็นอีกหนึ่งสถาบันอุดมศึกษาที่ได้รับผลกระทบจากการปรับเปลี่ยนรูปแบบการสอนจากแบบปกติมาสู่แบบวิถีใหม่เช่นเดียวกับสถาบันการศึกษาอื่น จากประกาศมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เรื่อง แนวทางปฏิบัติสำหรับการจัดการเรียนการสอนเพื่อป้องกันแพร่ระบาดของเชื้อ COVID-19 ฉบับที่ 1 วันที่ 12 มีนาคม 2563 นับได้ว่าเป็นการประกาศฯ ฉบับแรกที่มีสาระสำคัญด้านแนวทางการจัดการเรียนการสอนแบบวิถีใหม่ คือ การสอนในรูปแบบออนไลน์ทั้งหมดเป็นต้นมา จนถึงประกาศมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เรื่อง มาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของเชื้อโรค COVID-19 (ฉบับที่ 15) วันที่ 29 มกราคม 2564 ซึ่งเป็นประกาศฯ ที่อนุญาตให้จัดการเรียนการสอนแบบผสมผสานระหว่างระบบออนไลน์ในสถานที่ตั้งได้ตามความเหมาะสมของแต่ละหลายวิชา (มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ออนไลน์, 2564) ดังนั้น ทุกหลักสูตรในมหาวิทยาลัยต้องมีการปรับตัวเพื่อการจัดการเรียนการสอนภายในแนวทางวิถีใหม่ของในแต่ละสาขาวิชา อย่างไรก็ตามลักษณะธรรมชาติของสาขาวิชาในแต่ละหลักสูตรที่มีความแตกต่างกัน ย่อมมีความต้องการในการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบที่แตกต่างกัน หากดำเนินการจัดการเรียนการสอนไปโดยไม่ได้อิงศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาที่เหมาะสมร่วมกันระหว่างผู้เรียนและผู้สอนอาจทำให้การจัดการเรียนการสอนสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนได้ ยิ่งไปกว่านั้นผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนการสอนเป็นสิ่งที่ควรให้ความสำคัญในการนำไปใช้เพื่อนำไปใช้ในการพิจารณาปรับปรุงการเรียนการสอนในครั้งต่อไปให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ดังนั้น การศึกษาเพื่อหาแนวทางจัดการเรียนรู้และผลสัมฤทธิ์ที่เหมาะสมแต่ละหลักสูตรจึงเป็นประเด็นใหม่ที่น่าสนใจเพื่อเป็นแนวทางจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสำรวจความต้องการในการจัดการเรียนรู้ของนิสิตระดับปริญญาตรีหลักสูตรภูมิศาสตร์ และภูมิสารสนเทศระหว่างสถานการณ์การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019
2. เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาภูมิศาสตร์เศรษฐกิจของนิสิตปริญญาตรีหลักสูตรภูมิศาสตร์ และภูมิสารสนเทศระหว่างสถานการณ์การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

กรอบแนวคิดและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

1. การจัดการเรียนรู้ระหว่างสถานการณ์การระบาดของ COVID-19

การจัดการเรียนรู้ระหว่างสถานการณ์การระบาดของ COVID-19 อาจจำแนกได้เป็นการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียน และการจัดการเรียนรู้ของผู้สอน เพื่อให้การสื่อสารของทั้งผู้รับสาร และผู้ส่งสาร มีประสิทธิภาพมากที่สุด และนำไปสู่ผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ที่ดีต่อไปได้ โดย กาญจนา บุญศักดิ์ (2563) อธิบายว่า การจัดการเรียนรู้ระหว่างสถานการณ์การระบาดของ COVID-19 ในรูปแบบ new normal ต้องมีการออกแบบที่ดี เพื่อให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ 8 ประการ ประกอบด้วย 1) ผู้เรียนทราบว่าต้องทำอะไร อย่างไร และสามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ 2) ผู้เรียน และผู้สอนทราบเป้าหมายที่ชัดเจน 3) ผู้สอนจัดกระบวนการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ 4) การจัดการเรียนรู้เน้นการปฏิบัติ ที่ผู้เรียนรู้สึกสนุกกับการเรียน 5) เกิดการพัฒนาความสามารถอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน 6) จัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับช่วงวัยของผู้เรียน 7) สร้างแรงเสริม แรงจูงใจ รางวัล และบทลงโทษที่ชัดเจนที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ และ 8) จัดเนื้อหาให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน

แนวทางการจัดการเรียนรู้ระหว่างสถานการณ์การระบาดของ COVID-19 มีรูปแบบที่หลากหลาย และมีความท้าทายในหลายด้าน ปิยะ ไหล่สีกพาล (2563, หน้า 483-492) อภิปรายถึงปัญหา และโอกาสของการสอนออนไลน์ระหว่างสถานการณ์การระบาดของ COVID-19 ซึ่งลักษณะวิชาเป็นวิชาที่เน้นการบรรยาย ซึ่งใช้วิธีการสอนออนไลน์ (online learning) โดยการเรียนรู้ร่วมกันทั้งชั้นเรียน และเพิ่มปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนในชั้นเรียนออนไลน์ร่วมกับการใช้สื่อโซเชียลมีเดีย เช่น Facebook ในการอธิบาย และการให้คำแนะนำในการเรียน สอดคล้องกับ ภาสกร เรืองรอง และกิงกมล ศิริประเสริฐ (2563) อภิปรายถึงแนวทางการจัดการเรียนการสอนแบบออนไลน์ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตรายวิชาภาษาอังกฤษ โดยนำแนวคิดเกมมิฟิเคชันมาปรับใช้กับกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมซึ่งสามารถให้ผู้เรียนได้ศึกษาส่วน สิริพร อินทสนธิ์ (2563) อธิบายถึงแนวทางการเรียนการสอนออนไลน์ในรายวิชาการเขียนโปรแกรมเว็บ ซึ่งเป็นวิชาที่มีทั้งภาคบรรยายและภาคปฏิบัติ โดยมีการพัฒนาเครื่องมือหลากหลายวิธี และหลาย platforms เช่น Line, Zoom, YouTube, Google Classroom เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเข้ามาศึกษาได้ตลอดเวลา และเหมาะกับรายวิชาที่เป็นเนื้อหาปฏิบัติผ่านทางคอมพิวเตอร์ ดังนั้นผู้สอนต้องจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เน้นความหลากหลายของกิจกรรมเพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนในสถานการณ์จริงได้ สิ่งเหล่านี้เป็นตัวอย่างแสดงให้เห็นถึงความหลากหลายในการพัฒนารูปแบบการสอนและเครื่องมือการสอนผ่านระบบออนไลน์ในช่วงสถานการณ์ที่ไม่สามารถดำเนินการเรียนการสอนในห้องเรียนได้ตามปกติ

อย่างไรก็ตามประเด็นที่น่าสนใจในการพิจารณาการจัดการเรียนรู้ระหว่างสถานการณ์การระบาดของ COVID-19 คือ ข้อจำกัด หรือระดับความพร้อมในการเรียนออนไลน์ที่ไม่เท่ากัน วิทยา วาโย และคณะ (2563) เสนอแนะถึงการเรียนการสอนออนไลน์ที่สามารถทำให้เข้าถึงได้ในช่วงภาวะหยุดชะงักทางการศึกษา เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนสามารถดำเนินไปได้ตามปกติและส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต อย่างไรก็ตาม สิ่งที่ต้องตระหนักอีกประการ คือ ข้อจำกัดในการเข้าถึงระบบออนไลน์ของผู้เรียนทั้งกลุ่มผู้เรียนที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกล และกลุ่มผู้มีรายได้น้อย ที่ประเทศต้องให้ความสำคัญตระหนักถึงเพื่อให้ผู้เรียนทุกคนสามารถเข้าถึงการเรียนการสอนออนไลน์ได้อย่างเท่าเทียมกัน สอดคล้องกับ วีรพล แก้วพันธ์อำ และคณะ (2564) อภิปรายถึงความสามารถในการเรียนรู้แบบออนไลน์ของนักศึกษาวิทยาลัยชุมชนสระแก้วในแต่ละช่วงอายุระหว่างสถานการณ์การระบาดของ COVID-19 พบว่า ผู้เรียนแต่ละช่วงอายุมีความสามารถในการเรียนรู้แบบออนไลน์ได้แตกต่างกัน ดังนั้น การจัดการรูปแบบการเรียนรู้ต้องคำนึงถึงความแตกต่างด้านความสามารถในการจัดการตนเองตามลักษณะช่วงวัยให้เหมาะสม

2. การวัดผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้

นงลักษณ์ เขียวฉวี (2562, หน้า 68-71) สรุปสาระสำคัญของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน คือ ความสำเร็จ ความสามารถของบุคคลในด้านต่าง ๆ ทั้งในด้านความรู้ ด้านทักษะกระบวนการ ตลอดจนค่านิยม และความคิดเห็นต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นหลังจากผ่านกระบวนการเรียนการสอนมาแล้ว ดังนั้น ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นดัชนีประการหนึ่งที่สามารถบ่งบอกถึงคุณภาพของการศึกษา โดยมีองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมใน 3 ด้าน คือ ด้านพุทธิพิสัย (ประกอบด้วยความรู้ ความจำ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ การประเมิน และการสร้างสรรค์) ด้านจิตพิสัย (จำแนกเป็น 5 ระดับ ได้แก่ การรับรู้ การตอบสนอง การสร้างคุณค่า การจัดระบบคุณค่า และการสร้างลักษณะนิสัย) และด้านทักษะพิสัย (จำแนกเป็น 5 ระดับ ได้แก่ การรับรู้ การเตรียมพร้อม การตอบสนองแนวทางที่กำหนดให้ ความสามารถด้านกลไก และการตอบสนองที่ซับซ้อน)

แนวทางการวัดผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้มีหลากหลายรูปแบบ เช่น ปริยา รียาพันธ์ และสันติ โชติแก้ว (2563) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการใช้เฟซบุ๊ก และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาโดยใช้ตัวแบบสมการเชิงโครงสร้าง โดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีเรียกใช้โปรแกรม (Application Programming Interface: API) จากเฟซบุ๊ก และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน และการวิเคราะห์ตัวแบบสมการโครงสร้างด้วยโปรแกรมอาร์ พบว่า พฤติกรรมการใช้เฟซบุ๊กของนักศึกษาที่สะท้อนผ่านเวลาเฉลี่ยในการแสดงความคิดเห็น และการแสดงความคิดเห็นต่อโพสต์ทั้งหมดส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

นอกจากนี้ยังมีการวัดผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้โดยใช้แบบทดสอบวัดผล เช่น พณินดา อุปหนอง (2563) ศึกษาการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยการจัดการเรียนรู้รูปแบบวิธีการทางประวัติศาสตร์กับการจัดการเรียนรู้รูปแบบบรรยาย รายวิชา สศ 2202101 ประวัติศาสตร์ไทยของนักศึกษาระดับปริญญาตรี โดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน รายวิชา สศ 2202101 ประวัติศาสตร์ไทย เป็นแบบปรนัยชนิดเลือกตอบ 5 ตัวเลือก จำนวน 40 ข้อ ซึ่งมีค่าความยากง่ายตั้งแต่ 0.28-0.79 ค่าอำนาจจำแนกรายข้อระหว่าง 0.31-0.66 และค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ เท่ากับ 0.77 และข้อทดสอบการเขียนบรรยายคำตอบลงในกระดาษคำตอบ

(essay test) จำนวน 8 ข้อ ผลการวิจัยพบว่า ผู้เรียนที่ได้รับการสอนตามรูปแบบวิธีการทางประวัติศาสตร์มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าการจัดการเรียนรู้รูปแบบบรรยาย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และผู้เรียนที่ได้รับการสอนตามรูปแบบวิธีการทางประวัติศาสตร์มีความพึงพอใจสูงกว่าการจัดการเรียนรู้รูปแบบบรรยาย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในขณะที่ สมชาย พาชอบ (2563) อภิปรายด้านการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชานวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษาของนักศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตอุดรธานี โดยใช้วิธีการศึกษา คือ แผนการจัดการเรียนรู้ แบบทดสอบก่อนเรียน และหลังเรียน พร้อมกับแบบสอบถามความพึงพอใจของนักศึกษาต่อการจัดการเรียนรู้ ผลการศึกษาพบว่า พฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนโดยรวมอยู่ในระดับมาก ผลการสัมฤทธิ์การจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุกหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และผู้เรียนมีความพึงพอใจในการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุกอยู่ในระดับมาก

การวัดผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้โดยใช้แบบสอบถาม และแบบทดสอบในการวัด เช่น นันทนพ เข้มเพชร (2563) ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำของนิสิตวิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือหลักในการศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ทศนคติเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ต่ำของนิสิตวิทยาลัยการเมืองการปกครองโดยภาพรวมในระดับความคิดเห็น คือ ปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านผู้เรียน ด้านอาจารย์ผู้สอน ด้านครอบครัว ด้านสภาพแวดล้อมภายในมหาวิทยาลัย ด้านสภาพแวดล้อมภายนอกมหาวิทยาลัย ด้านความสัมพันธ์ในการคบเพื่อน ความเห็นโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยในด้านที่นิสิตมีความเห็นที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านผู้เรียน รองลงมา ในด้านครอบครัว ด้านสภาพแวดล้อมภายในมหาวิทยาลัย ด้านอาจารย์ผู้สอน ด้านความสัมพันธ์ในการคบเพื่อน และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านสภาพแวดล้อมภายนอกมหาวิทยาลัย ในขณะที่ อาฟีฟี ลาเต๊ะ (2563) อภิปรายถึงการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยใช้โครงงานเป็นฐานเพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาสถิติสำหรับนักศึกษาหลักสูตรปริญญาตรี วิทยาลัยเทคนิคปัตตานี โดยใช้เครื่องมือการศึกษา คือ แผนการจัดการเรียนรู้ แบบประเมินโครงงาน และแบบทดสอบวัดผลปลายภาคแบบปรนัย และอัตนัย ผลการศึกษาพบว่า นักศึกษามีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงกว่าเกณฑ์ ร้อยละ 70 และยังสามารถพัฒนาโครงงานรวมทั้งสิ้น 11 โครงงาน และมีทัศนคติค่อนข้างเห็นด้วยต่อประเด็นความมุ่งมั่นในการเรียนวิชาสถิติ และความน่าสนใจต่อวิชาสถิติ

จากที่กล่าวมาแล้วจะเห็นได้ว่า แนวทางการวัดผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้มีหลากหลายรูปแบบวิธีการ ซึ่งการศึกษาในครั้งนี้ประยุกต์แบบสอบถามเพื่อให้ผู้เรียนได้มีโอกาสมวลประสบการณ์จากการเรียนการสอน มาตลอดทั้งภาคเรียนเพื่อใช้ในการประเมินในทุกด้านที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยในการส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา การศึกษาในครั้งนี้มุ่งเน้นในการตรวจสอบความต้องการในการจัดการเรียนรู้ และผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ของนิสิตระดับปริญญาตรีรายวิชาภูมิศาสตร์เศรษฐกิจ หลักสูตร วท.บ. (ภูมิศาสตร์และภูมิสารสนเทศ) ภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ระหว่างสถานการณ์การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019
2. ขอบเขตด้านเวลา การศึกษาครั้งนี้กำหนดช่วงเวลาในการเก็บข้อมูลจากนิสิตในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2563 คือ ระหว่างเดือนมกราคม ถึง เดือนพฤษภาคม 2564

วิธีดำเนินการวิจัย

1. กลุ่มเป้าหมายในการศึกษา

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย จำแนกออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มแรก ได้แก่ นิสิตหลักสูตรวิทยาศาสตรบัณฑิต สาขาภูมิศาสตร์และภูมิสารสนเทศ ชั้นปีที่ 1-3 ภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่ลงทะเบียนเรียนในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2563 จำนวน 218 คน ซึ่งเป็นช่วงระหว่างสถานการณ์การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 โดยกลุ่มเป้าหมายกลุ่มแรก เป็นกลุ่มเป้าหมายที่ได้มาโดยการเลือกแบบสะดวก (convenience sampling) ใช้เพื่อการศึกษาความคิดเห็น และทัศนคติต่อการจัดการเรียนการสอนระหว่างสถานการณ์การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 กลุ่มเป้าหมายกลุ่มแรก ได้รับการร้องขอให้ตอบแบบสอบถามตามช่วงเวลาที่กำหนด คือ ก่อนเปิดภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2563 โดยมีกลุ่มเป้าหมายตอบแบบสอบถามจำนวน 187 คน คิดเป็นร้อยละ 85.78

กลุ่มที่สอง ได้แก่ นิสิตหลักสูตรวิทยาศาสตรบัณฑิต สาขาภูมิศาสตร์และภูมิสารสนเทศ ชั้นปีที่ 2 ภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชา ภูมิ 234 ภูมิศาสตร์เศรษฐกิจ จำนวน 30 คน โดยกลุ่มเป้าหมายกลุ่มที่สอง เป็นกลุ่มเป้าหมายที่ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) ใช้เพื่อการศึกษาผลสัมฤทธิ์ของการเรียนออนไลน์ระหว่างสถานการณ์การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

2. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

2.1 แบบสอบถามแนวทางการจัดการเรียนการสอนนิสิตภาควิชาภูมิศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2563

2.2 แบบประเมินปัจจัยในการส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนออนไลน์ รายวิชา ภูมิ 234 ภูมิศาสตร์เศรษฐกิจ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Likert's scale) จำนวน 5 ระดับ ประกอบไปด้วย 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านเจตคติต่อการเรียน จำนวน 10 ข้อ 2) ด้านแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ จำนวน 10 ข้อ และ 3) ด้านพฤติกรรมการเรียนออนไลน์ จำนวน 10 ข้อ รวมทั้งสิ้น 30 ข้อ

2.3 การตรวจสอบคุณภาพแบบประเมินปัจจัยในการส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนออนไลน์ รายวิชา ภูมิ 234 ภูมิศาสตร์เศรษฐกิจ ใช้วิธีการค่าความเที่ยงตรงของแบบสอบถามกับวัตถุประสงค์ (Index of

item objective congruence: IOC) โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ที่มีประสบการณ์ด้านการจัดการเรียนการสอนรายวิชาทางด้านภูมิศาสตร์ หรือการสอนทางด้านสังคมศึกษา ในระดับต่าง ๆ ทั้งนี้แบบประเมินที่นำมาใช้ในการศึกษาค้างนี้จะเป็นแบบประเมินที่ผลค่าคะแนนของ IOC มากกว่า 0.50 มาใช้กับกลุ่มตัวอย่าง

3. ขั้นตอนในการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 นำแบบสอบถามแนวทางการจัดการเรียนการสอนนิสิตภาควิชาภูมิศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2563 ให้กลุ่มตัวอย่างเป็นอาสาสมัครในการตอบแบบสอบถามเพื่อเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนระหว่างสถานการณ์การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 แนวทางการวิเคราะห์ข้อมูลใช้ค่าการแจกแจงความถี่ สถิติร้อยละ เพื่อนำแนวโน้มความคิดเห็นส่วนใหญ่ของกลุ่มตัวอย่างมาดำเนินการจัดการเรียนการสอน

3.2 นำแบบประเมินปัจจัยในการส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนออนไลน์ รายวิชา ภูมิศาสตร์เศรษฐกิจ ที่ผ่านการตรวจสอบค่าความเที่ยงตรงจากผู้ทรงคุณวุฒิมาให้กลุ่มตัวอย่างนิสิตที่ลงทะเบียนเรียนในรายวิชาเพื่อนำมาใช้ในแนวทางการวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์การเรียนในครั้งนี้ใช้ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยการแปลผลค่าเฉลี่ยของการศึกษาในครั้งนี้จำแนกออกเป็น 5 ระดับ (สุวทนา สงวนรัตน์, 2564) รายละเอียดดังนี้

ทัศนคติระดับสูงมาก	ค่าของช่วงคะแนนเฉลี่ย	4.50-5.00
ทัศนคติระดับสูง	ค่าของช่วงคะแนนเฉลี่ย	3.51-4.50
ทัศนคติระดับปานกลาง	ค่าของช่วงคะแนนเฉลี่ย	2.51-3.50
ทัศนคติระดับน้อย	ค่าของช่วงคะแนนเฉลี่ย	1.51-2.50
ทัศนคติระดับน้อยที่สุด	ค่าของช่วงคะแนนเฉลี่ย	ต่ำกว่า 1.50

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยในครั้งนี้สรุปย่อออกเป็น 2 หัวข้อหลัก คือ การจัดการเรียนรู้ตามความต้องการของนิสิตระหว่างสถานการณ์การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาภูมิศาสตร์เศรษฐกิจของนิสิตปริญญาตรี หลักสูตรภูมิศาสตร์และภูมิสารสนเทศ ระหว่างสถานการณ์การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. การจัดการเรียนรู้ตามความต้องการของนิสิตระหว่างสถานการณ์การระบาดของโรค COVID-19

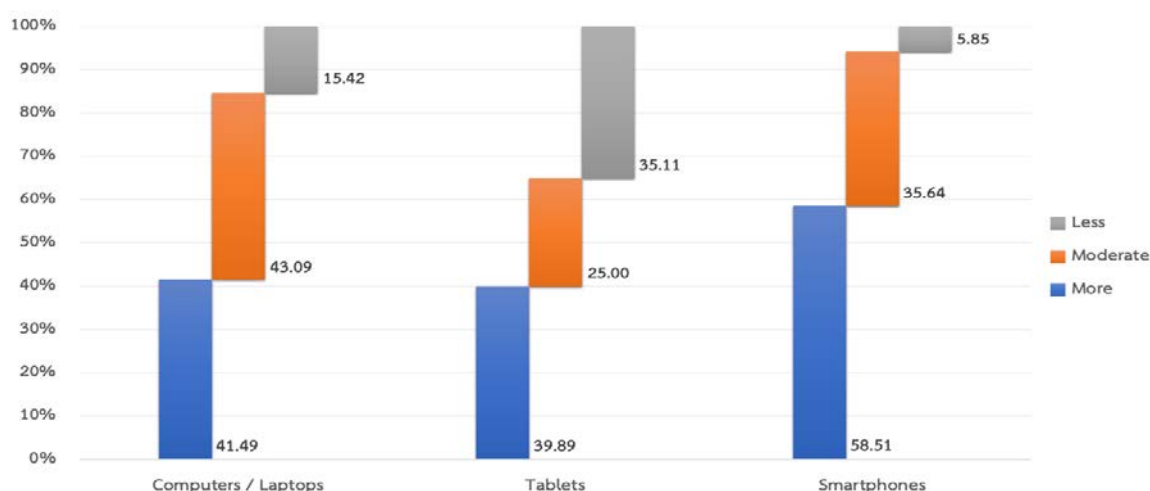
จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน ร้อยละ 85.78 ของนิสิตระดับปริญญาตรี วท.บ. (ภูมิศาสตร์และภูมิสารสนเทศ) ทั้ง 4 ชั้นปี ที่ศึกษาในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2563 พบว่า นิสิตประมาณ 2 ใน 3 อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร ในช่วงที่มีการจัดการเรียนการสอนระหว่างสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรค COVID-19 โดยที่ร้อยละ 39.60 พักอาศัยอยู่ที่บ้านตนเอง และร้อยละ 24.10 พักอาศัยอยู่หอพักในกรุงเทพมหานคร มีเพียงประมาณ 1 ใน 3 ที่กลับไปอยู่ที่ภูมิลำเนาตนเองในต่างจังหวัด (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 สถานที่พักอาศัยในช่วงที่มีการเรียนการสอนระหว่างสถานการณ์การระบาดของโรค COVID-19
ของนิสิตภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

(n=187)

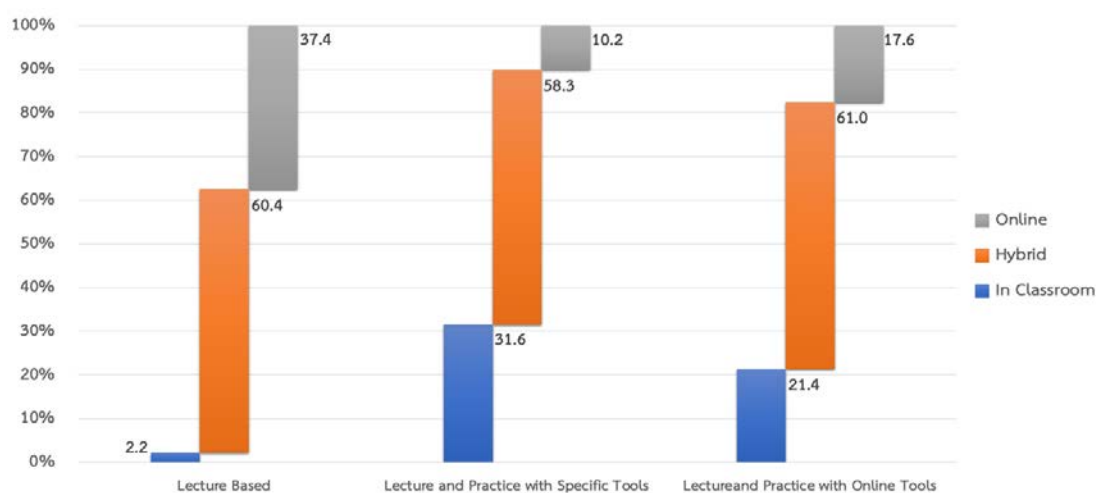
สถานที่พักอาศัยในช่วงที่มีการเรียนการสอน	ร้อยละ
พำนักอยู่บ้านใน กทม.	39.60
พำนักอยู่หอพักใน กทม.	24.10
พำนักอยู่บ้านในต่างจังหวัด	36.30

สำหรับประเด็นด้านความพร้อมของอุปกรณ์ที่ใช้ในการเรียนผ่านระบบออนไลน์ (ภาพที่ 1) พบว่า นิสิตส่วนมากมีความพร้อมเข้าถึงการเรียนออนไลน์ด้วยโทรศัพท์เคลื่อนที่แบบ Smartphones ในระดับมากที่สุดร้อยละ 58.51 รองลงมา คือ คอมพิวเตอร์/ แท็บเล็ต ร้อยละ 41.49 และแท็บเล็ต ร้อยละ 39.89 ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า นิสิตส่วนมากใช้ Smartphones เป็นอุปกรณ์หลักอย่างหนึ่งในการเรียนออนไลน์ ซึ่งอาจเป็นเพราะเป็นอุปกรณ์ที่มีความสะดวกในการเข้าถึงทุกช่วงเวลา และสถานที่มากที่สุด ส่วนความพร้อมของอุปกรณ์คอมพิวเตอร์/ แท็บเล็ต และแท็บเล็ต เป็นอุปกรณ์ลำดับรองลงมาที่นิสิตสามารถเข้าถึงเพื่อเป็นอุปกรณ์ที่ใช้ในการเรียนผ่านระบบออนไลน์ อาจเป็นเพราะว่าเป็นอุปกรณ์ที่มีความสะดวกในการเคลื่อนที่ไปในสถานที่อื่น ๆ น้อยกว่า หรือมีราคาของอุปกรณ์ที่สูงกว่าราคา Smartphones ที่ถูกลงในปัจจุบัน ซึ่งทำให้นิสิตบางส่วนที่มีข้อจำกัดด้านงบประมาณอาจต้องใช้ Smartphones เป็นอุปกรณ์หลักในการเรียนออนไลน์



ภาพที่ 1 ความพร้อมด้านอุปกรณ์การเรียนออนไลน์ (n=187)

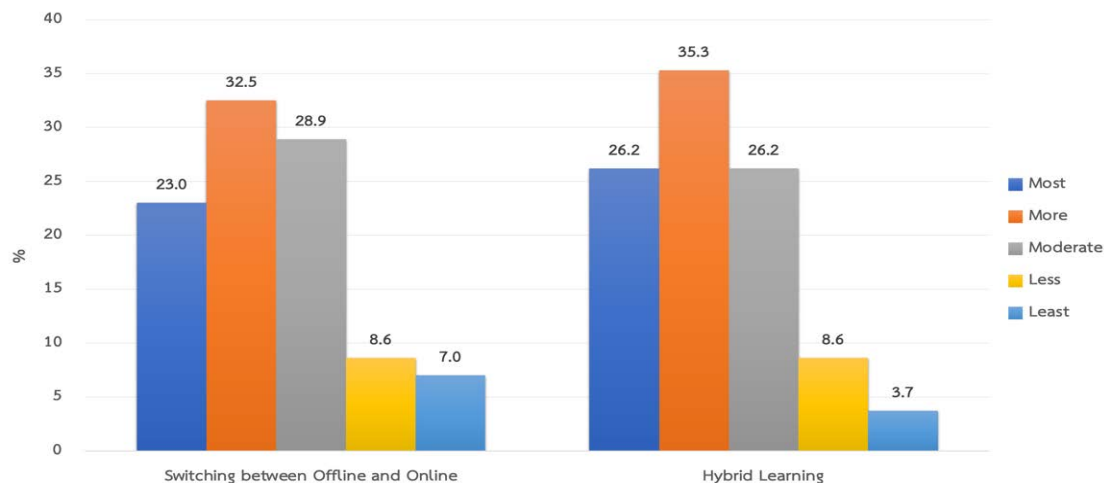
ประเด็นด้านความต้องการให้มีการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบต่าง ๆ (ภาพที่ 2) มีการพิจารณาตามลักษณะธรรมชาติของวิชาทางด้านภูมิศาสตร์ แบ่งเป็น 3 รูปแบบ คือ รูปแบบที่ 1 ลักษณะวิชาที่เน้นเฉพาะการบรรยายในห้องเรียน พบว่า ร้อยละ 60.4 ต้องการให้มีการจัดการเรียนการสอนแบบ Hybrid มากที่สุด รองลงมาประมาณ 1 ใน 3 ต้องการเรียนผ่านระบบออนไลน์เท่านั้น ในขณะที่รูปแบบที่ 2 ลักษณะวิชาที่มีทั้งการบรรยาย และการฝึกปฏิบัติด้วยเครื่องมือหรือโปรแกรมเฉพาะด้าน พบว่า ร้อยละ 58.3 ต้องการให้มีการจัดการเรียนการสอนแบบ Hybrid มากที่สุด รองลงมาประมาณ 1 ใน 3 ต้องการเรียนเฉพาะในห้องเรียนเท่านั้น และรูปแบบที่ 3 ลักษณะวิชาที่มีทั้งการบรรยายและฝึกปฏิบัติด้วยเครื่องมือที่อาจจะฝึกผ่านทางออนไลน์ได้ พบว่า ร้อยละ 61.0 ต้องการให้มีการจัดการเรียนการสอนแบบ Hybrid มากที่สุด รองลงมาร้อยละ 21.4 ต้องการเรียนเฉพาะในห้องเรียนเท่านั้น จากประเด็นดังกล่าว พบว่า ลักษณะวิชาที่ต้องมีการฝึกปฏิบัตินั้นนิสิตมีความต้องการในการเรียนในห้องเรียนในสัดส่วนที่สูงกว่าลักษณะวิชาที่เน้นเฉพาะการบรรยายในห้องเรียน โดยเฉพาะลักษณะวิชาที่มีทั้งการบรรยาย และการฝึกปฏิบัติด้วยเครื่องมือหรือโปรแกรมเฉพาะด้านที่มีสัดส่วนความต้องการในการเรียนเฉพาะในห้องเรียนเท่านั้นสูงที่สุด



ภาพที่ 2 ความต้องการให้มีการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบต่าง ๆ (n=187)

ประเด็นสุดท้ายเกี่ยวข้องกับความพร้อมในการปรับตัวด้านการเรียนในรูปแบบใหม่อีกครั้ง (ภาพที่ 3) แบ่งออกเป็น 2 ประเด็น คือ ประเด็นความพร้อมในการปรับตัวต่อการจัดการเรียนการสอนที่มีรูปแบบเว้นระยะห่างตามมาตรการ Social Distancing ของศูนย์บริหารสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (ศบค.) ซึ่งอาจทำให้ต้องมีการสลับกลุ่มเข้าห้องเรียน ผลการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่าง 1 ใน 3 ยอมรับได้ในระดับมาก สอดคล้องกับประเด็นด้านการจัดการเรียนการสอนแบบ Hybrid ทั้งในห้องเรียน และออนไลน์ในเวลาเดียวกัน โดยนิสิตในกลุ่มออนไลน์บางครั้งอาจไม่เห็นหน้าอาจารย์ผู้สอนตอนเรียน เนื่องจากอาจารย์

ผู้สอนต้องดำเนินการสอน/ การทำกิจกรรมในห้องเรียน จากทั้งสองประเด็นดังกล่าวอาจกล่าวได้ว่านิสิตเริ่มมีการปรับตัวให้คุ้นกับสภาพแวดล้อมของการเรียนออนไลน์ในช่วงก่อนหน้าที่ผ่านมา



ภาพที่ 3 ความพร้อมในการกลับเข้าห้องเรียนแบบสลับกลุ่มเข้าเรียนบางครั้งตามหลัก Social Distancing และความพร้อมในการรับมือการจัดการเรียนการสอนแบบ Hybrid (n=187)

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาภูมิศาสตร์เศรษฐกิจของนิสิตปริญญาตรีหลักสูตรภูมิศาสตร์และภูมิสารสนเทศระหว่างสถานการณ์การระบาดของโรค COVID-19

จากการศึกษาด้านการจัดการเรียนการสอนในวัตถุประสงค์แรกนำมาสู่การจัดการเรียนการสอนในรายวิชาภูมิศาสตร์เศรษฐกิจในรูปแบบใหม่ให้สอดคล้องกับสถานการณ์การจัดการเรียนการสอนในช่วงระหว่างสถานการณ์การระบาดของโรค COVID-19 รวมถึงสอดคล้องกับความต้องการของนิสิตผู้ลงทะเบียนเรียนในรายวิชาดังกล่าว พบว่านิสิตมีเจตคติต่อการเรียน แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ และพฤติกรรมการเรียนออนไลน์ โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1 เจตคติต่อการเรียน ของนิสิตในรายวิชาภูมิศาสตร์เศรษฐกิจโดยภาพรวมอยู่ในระดับสูง ($\bar{X}=4.08$, $SD=0.88$) โดยมีประเด็นที่นิสิตให้ความสำคัญมากที่สุดอยู่ 2 ประเด็นหลัก และมีเจตคติต่อการเรียนอยู่ในระดับสูง ได้แก่ ประเด็นแรก คือ นิสิตคิดว่าการเรียนออนไลน์วิชานี้ต้องมีความรับผิดชอบต่อนตนเองกว่าในห้องเรียน ($\bar{X}=4.36$, $SD=0.70$) และประเด็นที่สอง คือ นิสิตคิดว่าความรู้ที่ได้รับจากวิชานี้มีความสำคัญและมีคุณค่าต่อการเรียนในวิชาอื่นในระดับสูงขึ้นไป ($\bar{X}=4.36$, $SD=0.76$) ส่วนประเด็นรองลงมา คือ นิสิตคิดว่าการเรียนออนไลน์วิชานี้สร้างความพอใจและการสนใจเรียนอย่างสม่ำเสมอ ($\bar{X}=4.24$, $SD=0.91$)

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการแปลความหมายระดับเจตคติต่อการเรียน

(n=30)

เจตคติต่อการเรียน	$\bar{X}$	SD	ระดับเจตคติ
▪ นิสิตกระตือรือร้นมากขึ้นเมื่อมีการเรียนออนไลน์นอกสถานที่	3.88	0.97	สูง
▪ นิสิตคิดว่าการเรียนออนไลน์วิชานี้ต้องใช้ความอดทนสูงกว่าในห้องเรียน	3.56	0.88	สูง
▪ นิสิตคิดว่าการเรียนออนไลน์วิชานี้ต้องมีความรับผิดชอบต่อนตนเองกว่าในห้องเรียน	4.36	0.70	สูง
▪ นิสิตคิดว่าการเรียนออนไลน์วิชานี้ต้องใช้สติปัญญาและทักษะการค้นคว้าเพิ่มเติมสูง	4.04	0.72	สูง
▪ นิสิตคิดว่าความรู้ความสามารถของอาจารย์ผู้สอนมีผลต่อการตัดสินใจเรียนวิชานี้	4.16	1.12	สูง
▪ นิสิตคิดว่าความรู้ที่ได้รับจากวิชานี้มีความสำคัญและมีคุณค่าต่อการเรียนในวิชาอื่นในระดับสูงขึ้นไป	4.36	0.76	สูง
▪ นิสิตคิดว่าการเรียนออนไลน์วิชานี้สร้างความพอใจและการสนใจเรียนอย่างสม่ำเสมอ	4.24	0.91	สูง
▪ นิสิตคิดว่าการเรียนออนไลน์วิชานี้มีความน่าสนใจตรงกับความคาดหวังที่ตั้งไว้	4.16	0.92	สูง
▪ นิสิตคิดว่าการเรียนออนไลน์วิชานี้มีเวลาให้ศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมกว่าในห้องเรียน	4.00	0.78	สูง
▪ นิสิตคิดว่ามีความชื่นชอบการเรียนออนไลน์วิชานี้	4.08	0.74	สูง
ภาพรวมของเจตคติต่อการเรียน	4.08	0.88	สูง

2.2 แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ของนิสิตในรายวิชาภูมิศาสตร์เศรษฐกิจโดยภาพรวมอยู่ในระดับสูง ($\bar{X}=4.22$, $SD=0.71$) โดยมี 3 ประเด็นแรก ที่นิสิตให้ความสำคัญมากที่สุดและมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์อยู่ในระดับสูง ได้แก่ ประเด็นแรก คือ นิสิตคิดว่าการบันทึกวีดิโอการสอนออนไลน์วิชานี้ทำให้สามารถทบทวนความรู้ย้อนหลังได้ ($\bar{X}=4.68$, $SD=0.64$) ประเด็นที่สอง คือ นิสิตคิดว่างานที่ได้รับมอบหมายท้ายคาบเรียนตามหัวข้อที่เกี่ยวข้องทำให้เข้าใจเนื้อหาของแต่ละหัวข้อได้มากขึ้น ($\bar{X}=4.60$, $SD=0.58$) และประเด็นที่สาม คือ นิสิตคิดว่าเนื้อหาที่เรียน และงานที่ได้รับมอบหมายมีระดับความยากง่ายที่เหมาะสมกับความสามารถ ($\bar{X}=4.52$, $SD=0.59$)

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการแปลความหมายระดับแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์

(n=30)

แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์	$\bar{X}$	SD	ระดับแรงจูงใจ ใฝ่สัมฤทธิ์
▪ นิสิตคิดว่าผลสำเร็จในการเรียนวิชานี้จะมีผลต่อความมั่นใจในการเรียนวิชาอื่น	4.20	0.70	สูง
▪ นิสิตคิดว่าหากผลการสอบกลางภาควิชานี้ออกมาไม่ดีจะมีผลต่อความพยายามศึกษาหาความรู้เพิ่มมากขึ้น	4.08	0.65	สูง
▪ นิสิตคิดว่าสามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในระหว่างการเรียนวิชานี้ได้ด้วยตนเอง	3.96	0.69	สูง
▪ นิสิตคิดว่าความรู้จากการเรียนวิชานี้มีผลต่อการประกอบอาชีพในอนาคต	4.32	0.69	สูง
▪ นิสิตคิดว่าตนเองมีความกระตือรือร้นในการเรียนออนไลน์วิชานี้	3.76	0.72	สูง
▪ นิสิตคิดว่าตนเองมีความกระตือรือร้นมากขึ้นเมื่อได้รับมอบหมายงานเป็นกลุ่ม	3.92	0.72	สูง

ตารางที่ 3 (ต่อ)

(n=30)			
แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์	$\bar{X}$	SD	ระดับแรงจูงใจ ใฝ่สัมฤทธิ์
▪ นิสิตคิดว่าตนเองเป็นผู้มีส่วนสำคัญให้การทำงานเป็นกลุ่มในวิชานี้สำเร็จไปด้วยดี	4.20	0.66	สูง
▪ นิสิตคิดว่าการบินที่วิดีโอการสอนออนไลน์วิชานี้ทำให้สามารถทบทวนความรู้ ย้อนหลังได้	4.68	0.64	สูงมาก
▪ นิสิตคิดว่างานที่ได้รับมอบหมายท้าทายคาบเรียนตามหัวข้อที่เกี่ยวข้องทำให้เข้าใจ เนื้อหาของแต่ละหัวข้อได้มากขึ้น	4.60	0.58	สูงมาก
▪ นิสิตคิดว่าเนื้อหาที่เรียนและงานที่ได้รับมอบหมายมีระดับความยากง่ายที่เหมาะสม กับความสามารถ	4.52	0.59	สูงมาก
ภาพรวมของแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์	4.22	0.71	สูง

2.3 พฤติกรรมการเรียนออนไลน์ ของนิสิตในรายวิชาภูมิศาสตร์เศรษฐกิจโดยภาพรวมอยู่ในระดับสูง ($\bar{X}=3.95$, $SD=0.91$) โดยมี 3 ประเด็นแรก ที่นิสิตให้ความสำคัญมากที่สุดและมีทัศนคติอยู่ในระดับสูงมาก ได้แก่ ประเด็นแรก คือ นิสิตร่วมทำงานกลุ่มทุกครั้งที่ได้รับมอบหมาย ($\bar{X}=4.68$, $SD=0.48$) ประเด็นที่สอง คือ นิสิตส่งงานที่ได้รับมอบหมายตรงเวลาทุกครั้ง ($\bar{X}=4.60$, $SD=0.58$) และประเด็นที่สาม คือ นิสิตเข้าเรียนในระบบออนไลน์ตามตารางสอนทุกครั้ง ($\bar{X}=4.52$, $SD=0.66$)

ตารางที่ 4 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการแปลความหมายระดับพฤติกรรมการเรียนออนไลน์

(n=30)			
พฤติกรรมการเรียนออนไลน์	$\bar{X}$	SD	ระดับพฤติกรรม การเรียน ออนไลน์
▪ นิสิตอยู่ในสถานที่เหมาะสม ไม่มีบุคคลรบกวนต่อการเรียนออนไลน์วิชานี้	3.80	0.83	สูง
▪ นิสิตมีอุปกรณ์พร้อมต่อการเรียนออนไลน์วิชานี้	4.16	0.76	สูง
▪ นิสิตควบคุมตนเองให้มีสมาธิต่อการเรียนออนไลน์วิชาน้อย่างสม่ำเสมอ	3.40	0.88	น้อย
▪ นิสิตเข้าเรียนในระบบออนไลน์ตามตารางสอนทุกครั้ง	4.52	0.66	สูงมาก
▪ นิสิตร่วมทำงานกลุ่มทุกครั้งที่ได้รับมอบหมาย	4.68	0.48	สูงมาก
▪ นิสิตส่งงานที่ได้รับมอบหมายตรงเวลาทุกครั้ง	4.60	0.58	สูงมาก
▪ นิสิตอ่านเอกสารประกอบการเรียนทบทวนทุกครั้งหลังจากเรียนเสร็จ	3.56	0.78	สูง
▪ นิสิตใช้ทักษะการสืบค้นข้อมูลออนไลน์อย่างถูกต้องเพื่อทำงานที่ได้รับมอบหมาย	4.28	0.61	สูง
▪ นิสิตซักถามอาจารย์ผู้สอนทุกครั้งเมื่อมีข้อสงสัย	3.28	0.85	น้อย
▪ นิสิตแสดงความคิดเห็นในระหว่างการเรียนการสอนทุกครั้งเมื่อมีโอกาส	3.24	0.98	น้อย
ภาพรวมของพฤติกรรมการเรียนออนไลน์	3.95	0.91	สูง

อย่างไรก็ตามพฤติกรรมการเรียนออนไลน์ในด้านลบที่ควรต้องตระหนักมีอยู่ 3 ประการ ได้แก่ การควบคุมตนเองให้มีสมาธิต่อการเรียนออนไลน์อย่างสม่ำเสมอ ($\bar{X}=3.40$, $SD=0.88$) การซักถามอาจารย์ผู้สอนทุกครั้งเมื่อมีข้อสงสัย ($\bar{X}=3.28$, $SD=0.85$) และการแสดงความคิดเห็นในระหว่างการเรียนการสอนทุกครั้งเมื่อมีโอกาส ($\bar{X}=3.24$, $SD=0.98$) พฤติกรรมการเรียนออนไลน์เหล่านี้แสดงให้เห็นถึงแนวโน้มของความถดถอยของความตั้งใจในการเรียนเมื่อนิสิตมีความเคยชินกับการเรียนระบบออนไลน์ที่ขาดปฏิสัมพันธ์โดยตรงกับอาจารย์ผู้สอน

อภิปรายผล

ผลจากการวิจัยในวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า แนวทางการจัดการเรียนการสอนให้ตรงกับความต้องการของนิสิตในช่วงเวลาของการปรับเปลี่ยนรูปแบบการเรียนการสอนระหว่างสถานการณ์การระบาดของโรค COVID-19 ทั้งในด้านความพร้อมของอุปกรณ์ที่ใช้ในการเรียนที่นิสิตเข้าถึงมากที่สุด คือ โทรศัพท์ Smartphones ซึ่งเป็นอุปกรณ์ที่มีค่าใช้จ่ายน้อยที่สุด รองลงมา คือ คอมพิวเตอร์/ โน้ตบุ๊ก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ที่ต้องตระหนัก คือ ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาที่เกิดจากความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ ตลอดจนข้อจำกัดในการเข้าถึงระบบออนไลน์ของผู้เรียนทั้งกลุ่มผู้เรียนที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกล และกลุ่มผู้มีรายได้น้อย ที่ต้องตระหนักถึงความสามารถเข้าถึงการเรียนการสอนออนไลน์ได้อย่างเท่าเทียมกัน สอดคล้องกับ อรรถพร เยื้องไธสง, ศุภวงศ์ ไหมวานิช, รัชก อึ้งนึ่ง และอุบลวรรณ หงส์วิทยากร (2565) และวิทยา วาโย และคณะ (2563) ที่ได้อภิปรายถึงปัญหาความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจที่ส่งผลกระทบถึงการเรียนออนไลน์ของนักเรียน ตลอดจนการตระหนักถึงการจัดการเรียนการสอนแบบห้องเรียน Hybrid ที่การเรียนการสอนในห้องเรียนแบบ Offline ยังมีความสำคัญเมื่อมีมาตรการผ่อนปรนการเข้าห้องเรียนได้แล้ว โดยเฉพาะการเรียนในรายวิชาที่มีทั้งการบรรยายและฝึกปฏิบัติด้วยเครื่องมือ ที่แม้ว่าการฝึกปฏิบัติหลายอย่างสามารถทำได้ผ่านระบบออนไลน์หลาย Platforms (ปิยรัตน์ รอดแก้ว, อุทุมพร ดุลยเกษม และสิงห์ กาญจนอารี, 2565; สิริพร อินทสนธิ์, 2563) แต่เครื่องมือบางอย่างไม่สามารถฝึกปฏิบัติได้ผ่านระบบออนไลน์ โดยเฉพาะรายวิชาที่ต้องมีการฝึกปฏิบัติการ หรือต้องมีการใช้เครื่องมือเฉพาะอย่างในการศึกษา ซึ่งการศึกษาค้นครั้งนี้ยังแสดงให้เห็นว่าในรายวิชาที่มีการฝึกปฏิบัติการนั้นนิสิตมีความต้องการในการอยากเรียนในสถานที่มากกว่าการเรียนผ่านระบบออนไลน์ อย่างไรก็ตามจากการศึกษาข้างพบถึงความสามารถในการปรับตัวของนิสิตให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงไปมากขึ้น

ผลจากการวิจัยในวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนของนิสิตในรายวิชาภูมิศาสตร์เศรษฐกิจ ระหว่างสถานการณ์การระบาดของโรค COVID-19 ภาพรวมอยู่ในระดับสูงทั้งด้านเจตคติต่อการเรียน แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ และพฤติกรรมการเรียนออนไลน์ เมื่อพิจารณาผลสัมฤทธิ์ในด้านบวกพบว่า การปรับเปลี่ยนการเรียนการสอนเป็นแบบออนไลน์ทำให้นิสิตมีความรับผิดชอบตนเองมากขึ้นกว่าการเรียนในห้องเรียน เห็นคุณค่าของวิชาที่เรียนเพื่อเป็นพื้นฐานในการไปเรียนในวิชาอื่นในระดับที่สูงขึ้นต่อไป การเรียนออนไลน์ที่สามารถดูวิดีโอที่บันทึกไว้ในระบบทำให้สามารถกลับไปทบทวนความรู้ย้อนหลังได้ ซึ่งถือว่าเป็นข้อดีของการจัดการเรียนการสอนแบบออนไลน์ที่สอดคล้องกับงานวิจัยของ ยุพาวรรณ ทองตะนูนาม, วรพนิต ศุกระแพทย์, ศุภกร

หวานกระโทก และพัธินทร์ สันตยากร (2564) ในทางตรงกันข้ามผลสัมฤทธิ์ในด้านลบพบว่า การเรียนออนไลน์ส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมการเรียนรู้บางประการ เช่น การควบคุมตนเองให้มีสมาธิต่อการเรียนออนไลน์ การซักถามอาจารย์ผู้สอนทุกครั้งเมื่อมีข้อสงสัย และการแสดงความคิดเห็นในระหว่างการเรียนรู้การสอนทุกครั้งเมื่อมีโอกาส สอดคล้องกับการศึกษาของ แก้วใจ มาลีสัย, ภคิน ไชยช่วย, จินดา คำแก้ว, พนาไพร โฉมงาม และนุชจรินทร์ แก่นบุปผา (2564) ที่พบปัญหาเดียวกันถึงปัญหาที่เกิดขึ้นจากการเรียนออนไลน์ของผู้เรียนเองทั้งประเด็นด้านการไม่มีสมาธิในการเรียนออนไลน์ การทำความเข้าใจต่อเนื้อหาที่เรียนมีระดับความยากแต่ไม่กล้าสอบถามอาจารย์ และการขาดความกระตือรือร้นในการเรียนออนไลน์ ซึ่งปัญหาเหล่านี้เป็นประเด็นท้าทายที่น่าสนใจในการนำไปต่อยอดในการศึกษาเรื่องแนวทางการจัดการเรียนการสอนในช่วงหลังสถานการณ์การระบาดของโรค COVID-19 ต่อไป

ข้อเสนอแนะ

จากผลของการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะที่สามารถนำไปปรับใช้ประโยชน์ได้ ดังนี้

1. ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า การจัดการเรียนการสอนแบบออนไลน์ที่มีประสิทธิภาพควรมีการทำการสอบถามความต้องการ และการทำความเข้าใจระหว่างผู้สอน และกลุ่มนิสิตผู้เรียน เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพมากที่สุด ดังนั้นทางหลักสูตรควรต้องทำการศึกษาความต้องการร่วมกันกับนิสิตเพื่อออกแบบการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องและเหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปในทุกภาคเรียน
2. ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ของการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ในรูปแบบหนึ่ง คือ การที่ผู้เรียนสามารถทบทวนบทเรียนย้อนหลัง และสามารถเข้าถึงเนื้อหาประกอบการเรียนการสอนผ่านระบบออนไลน์ได้ ซึ่งควรนำข้อดีจุดนี้มาใช้ส่งเสริมการเรียนการสอนต่อไป แม้จะกลับเข้าสู่ห้องเรียนตามแบบปกติในอนาคต ดังนั้น ทางหลักสูตรหรืออาจารย์ผู้สอนควรพิจารณาใช้ Online Platform มาประกอบการเรียนการสอนในฐานะของการเป็นเครื่องมือเสริมช่วยในการสนับสนุนการเรียนการสอนของนิสิตในรายวิชาอื่น ๆ ในอนาคต
3. การจัดการเรียนการสอนออนไลน์ทำให้ผลสัมฤทธิ์ของการเรียนนิสิตบางประการลดลง โดยเฉพาะการควบคุมตนเองให้มีสมาธิในช่วงเวลาเรียนอย่างสม่ำเสมอ ดังนั้น จึงควรต้องมีการจัดกิจกรรมระหว่างการเรียนรู้บางอย่างเพื่อเป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนยังมีสมาธิในช่วงเวลาเรียน

บรรณานุกรม

- กาญจนา บุญภักดี. (2563). การจัดการเรียนรู้ยุค New Normal. *วารสารครุศาสตร์อุตสาหกรรม*, 19(2), หน้า A1-A6.
- แก้วใจ มาลีสัย, ภคิน ไชยช่วย, จินดา คำแก้ว, พนาไพร โฉมงาม และนุชจรินทร์ แก่นบุปผา. (2564). การประเมินผลการจัดการเรียนออนไลน์ของนักศึกษาวิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี ในสถานการณ์การระบาดของ COVID-19. *วารสารวิทยาศาสตร์สุขภาพ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีสรรพสิทธิประสงค์*. 5(3), หน้า 106-118.
- ธราดล เสาร์ชัย. (2563). ผลการจัดการเรียนการสอนภาคปฏิบัติเชิงบูรณาการระหว่างวิชาเทคโนโลยีอาคร 2 กับวิชาการออกแบบสถาปัตยกรรม 3 ในช่วงสถานการณ์โควิด 19. ใน *หนังสือประมวลบทความในงานประชุมวิชาการ SPU EDUCATIONAL TRANSFORMATION TO THE NEW NORMAL หัวข้อ โอกาสและความท้าทายการจัดการเรียนการสอนในช่วงภาวะวิกฤต Covid-2019 และ New Normal*. กรุงเทพฯ: ศูนย์สนับสนุนและพัฒนาการเรียนการสอน มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- นงลักษณ์ เขียวมณี. (2562). *การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยีและความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยวิธีการจัดการเรียนรู้แบบใช้โครงงานเป็นฐาน*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดปทุมธานี.
- นันทนพ เข้มเพชร. (2563). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำของนิสิตวิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. *วารสารการเมืองการปกครอง*, 10(2), หน้า 221-239.
- ปรียา ธิยาพันธ์ และสันติ โชติแก้ว. (2563). การศึกษาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างปัจจัยการใช้เฟซบุ๊กและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาโดยใช้ตัวแบบสมการเชิงโครงสร้าง. *วารสารนวัตกรรมการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์*, 6(2), หน้า 33-57.
- ปิยรัตน์ รอดแก้ว, อุทุมพร ดุลยเกษม และสิงห์ กาญจนอารี. (2565). สภาพการเรียนการสอนออนไลน์ช่วงการระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ของวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนครศรีธรรมราช. *มหาจุฬานาครธรรมศน์*. 9(2), หน้า 125-141.
- ปิยะ ไฉ่หลักพาล. (2563). *ปัญหาและโอกาสของการเรียนการสอนออนไลน์ ในช่วงภาวะวิกฤต COVID-19 กรณีศึกษา การสอนแบบบรรยาย วิชา IND143 ประวัติศิลปะการตกแต่งตะวันตก*. ใน *หนังสือประมวลบทความในงานประชุมวิชาการ SPU EDUCATIONAL TRANSFORMATION TO THE NEW NORMAL หัวข้อ โอกาสและความท้าทายการจัดการเรียนการสอนในช่วงภาวะวิกฤต Covid-2019 และ New Normal*. กรุงเทพฯ: ศูนย์สนับสนุนและพัฒนาการเรียนการสอน มหาวิทยาลัยศรีปทุม.

- พัฒนา อุปหนอง. (2563). การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยการจัดการเรียนรู้รูปแบบวิธีการทางประวัติศาสตร์กับการจัดการเรียนรู้รูปแบบบรรยาย รายวิชา สศ 2202101 ประวัติศาสตร์ไทยของ นักศึกษาระดับปริญญาตรี. *วารสารพัฒนาทักษะทางวิชาการอย่างยั่งยืน*, 2(3), หน้า 15-27.
- ภาสกร เรืองรอง และกิ่งกมล ศิริประเสริฐ. (2563). การสอนภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารตามแนวคิด เกมมิฟิเคชันกับรูปแบบการเรียนออนไลน์. *วารสารอิเล็กทรอนิกส์ สื่อนวัตกรรมและ การศึกษาเชิงสร้างสรรค์*, 30(2), หน้า 65-78.
- มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. (2564). *มาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของเชื้อโรค COVID-19 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ* (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://covid19.swu.ac.th> [2564, 1 กุมภาพันธ์]
- ยุพาวรรณ ทองตะนูนาม, วรพนิต ศุกระแพทย์, ศุภกร หวานกระโทก และพัชรินทร์ สันตยากร. (2564). ผลของการจัดการเรียนการสอนออนไลน์แบบใช้ปัญหาเป็นฐานสำหรับนักศึกษาพยาบาล ใน สถานการณ์แพร่ระบาดของ COVID-19 ต่อผลการเรียนรู้ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิอุดมศึกษาแห่งชาติ. *วารสารพยาบาลกระทรวงสาธารณสุข*. 31(2), หน้า 10-25.
- วิทยา วาโย, อภิรดี เจริญกุล, ฉัตรสุดา กานกายนต์ และจรรยา คนใหญ่, (2563). การเรียนการสอนแบบ ออนไลน์ภายใต้สถานการณ์แพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 : แนวคิดและการประยุกต์ใช้จัด การเรียนการสอน. *วารสารศูนย์อนามัยที่ 9 : วารสารส่งเสริมสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อม*. 14(34), หน้า 285-298.
- วีรพล แก้วพันธ์อำ, จิระวรรณ ยืนยง และพรชัย พันธุ์วิเศษ. (2564). การศึกษาความสามารถในการเรียนรู้ แบบนำตนเองในแต่ละช่วงอายุ ของนักศึกษาวิทยาลัยชุมชนสระแก้วผ่านการเรียนรู้แบบออนไลน์ ในสถานการณ์โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 6(1), หน้า 98-112.
- สมชาย พาชอบ. (2563). การจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุกเพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รายวิชาวัฒนธรรม และเทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษา ของนักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตอุดรธานี. *วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์*, 5(3), หน้า 33-42.
- สิริพร อินทสนธิ์. (2563). โควิด -19 : กับการเรียนการสอนออนไลน์ กรณีศึกษา รายวิชาการเขียนโปรแกรมเว็บ. *วารสารวิทยาการจัดการปริทัศน์*, 22(2), หน้า 203-213.
- สุวัฒนา สงวนรัตน์. (2564). ผลการใช้กิจกรรมจดบันทึกคอร์เนลล์เพื่อส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และ ความพึงพอใจต่อการเรียน รายวิชาวิธีวิทยาการจัดการเรียนรู้ 1 สำหรับนักศึกษาหลักสูตรครุศาสตร บัณฑิต. *วารสารวิชาการและวิจัยสังคมศาสตร์*. 16(1), หน้า 31-42.
- อรณพ เอื้องไธสง, ศุภวงศ์ โหมวานิช, รัชนก อัยฉิ่ง และอุบลวรรณ หงส์วิทยากร. (2565). ความเหลื่อมล้ำ ทางการศึกษา: สภาพการจัดการเรียนรู้ออนไลน์ในช่วงการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19. *วารสารสังคมวิจัยและพัฒนา*. 4(2), หน้า 13-29.

- อาฟีฟี ลาเต๊ะ. (2563). การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานเพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รายวิชาสถิติสำหรับนักศึกษาหลักสูตรปริญญาตรี วิทยาลัยเทคนิคปัตตานี. *วารสารวิจัย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย*, 12(1), หน้า 49-60.
- อชิระ อุตมาน และพิมพ์ตะวัน จันทน์. (2563). การรับมือกับโรคระบาดโควิด (COVID-19) ด้วยการจัดการเชิงพื้นที่: วิธีการจัดการและข้อเสนอแนะของการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาในระดับอุดมศึกษาของไทย. *สรุปลานโยบายสังคมศาสตร์ ถอดบทเรียน “โควิด-19” ในมิติทางสังคม*. หน้า 82-91.
- กรุงเทพฯ: คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.